

जागतिक बँक सहाय्यित “महाराष्ट्र राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पास (SMART)” तत्वतः मान्यता देणे व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाची स्थापना करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्र. कृव्यप्र - ४६१८/प्र.क्र. १०२/८-अे,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२,
दिनांक : २४ जुलै, २०१८

संदर्भ:-

- महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्पाची दि. १४.०३.२०१८ रोजी झालेल्या सुकाणू समितीचे इतिवृत्त दि.०९ एप्रिल, २०१८
- सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई, यांचे पत्र क्र.बासप्र-०५१८/प्र.क्र.१९/२१-स, दि. २५ मे, २०१८
- वित्त मंत्रालय, अर्थ व्यवहार विभाग, भारत सरकार, यांचे पत्र डी.ओ. नं.-१/३/२०१८-एफ बी-VII, दि.०९ जुलै, २०१८

प्रस्तावना:-

जागतिक बँक सहाय्यीत, “महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्प” व “महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान” या दोन प्रकल्पाची राज्यात यशस्वी अंमलबजावणी करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्पाच्या माध्यमातून कृषी उत्पन्न बाजार समित्यांमध्ये संगणकीकृत शेतमाल लिलाव पद्धतीद्वारे (Computerized Auction System) इलेक्ट्रोनिक ट्रेडिंगची यशस्वी सुविधा निर्माण करण्यात आली आहे. या पद्धतीमध्ये व्यावसायिक बँकांच्या सहभागाने Dynamic Cash Credit चा अंतर्भाव करण्यात आलेला आहे. याद्वारे राज्यातील सर्व कृषी बाजार एकाच इलेक्ट्रोनिक ट्रेडिंग प्रणालीवर आणणे शक्य होणार आहे. सदर प्रकल्पाच्या माध्यमातून शेतकरी उत्पादक कंपन्याची (FPOs) स्थापना होऊन अल्प व अत्यल्प भूधारक शेतकऱ्यांना थेट बाजाराशी जोडणे, शेतमालाचे मुल्यवर्धन, बाजार समितीच्या व्यवस्थापन व लेखाविषयक बाबींमध्ये सुधारणा, शेतमालाच्या बाजारांच्या अभ्यासाद्वारे पिक पद्धतीबाबत शेतकऱ्यांना सल्ला देण्याची व्यवस्था निर्मिती इ. बाबींना प्राथमिक स्वरूपात चालना मिळण्यास सुरुवात झाली आहे. या प्रमाणे महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान व ग्राम सामाजिक परिवर्तन फाऊडेशन द्वारे ही स्वयं-सहाय्यता गट व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील नागरिकांचे जीवनमान उंचाविण्याचे सार्थक प्रयत्न झालेले आहेत.

या दोन्ही प्रकल्पांची यशस्वीता लक्षात घेता, या प्रकल्पांच्या भविष्यकालीन अंमलबजावणीसाठी पुढील टप्प्यांचे स्वतंत्र प्रकल्प सादर करण्यास सदर प्रकल्पांच्या सुकाणू समितीमध्ये सूचित करण्यात आले होते. त्यानुसार सदर दोन स्वतंत्र प्रकल्प जागतिक बँकेकडे सादर करण्यात आले होते. सदर दोन प्रकल्पांऐवजी संयुक्तपणे एकच प्रकल्प प्रकल्प सादर करण्याचे तसेच, प्रकल्पांतर्गत खाजगी कंपन्यांच्या सामाजिक

उत्तरदायित्व निधीद्वारे (सी.एस.आर. निधीतून) स्थापन करण्यात आलेल्या “ग्राम सामाजिक परिवर्तन फाउंडेशनला” सहभागी करण्याचे शासनाने निश्चित केले होते.

त्यानुसार, महाराष्ट्र राज्य कृषि-व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन (SMART) प्रकल्पांतर्गत ‘कृषी मालाच्या पणन विषयक पायाभूत सुविधा निर्माण करणे /विशेषत: शेतमाल बाजार प्रवेशाच्या नोंदी, प्रतवारी, गुणवत्ता तपासणी, संगणकीकृत शेतमाल लिलाव पद्धती, साठवणूक सुविधा, निर्यात सुविधा निर्मिती, अस्तित्वातील सुविधांचे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण, कृषी उत्पन्न बाजार समित्या व खाजगी बाजार समित्यानां e-Trading Platform द्वारे एकीकृत बाजार नेटवर्कद्वारे (Network) जोडण्याची सुविधा); त्याचप्रमाणे, शेतकरी उत्पादक गटांची निर्मिती व त्यांच्या सक्रिय सहभागाद्वारे शेतकर्यांना बाजारपेठशी जोडणे, शेतमालाचे काढणी पश्चात व्यवस्थापन व प्राथमिक प्रक्रियेद्वारे मुल्यवृद्धी करणे, ग्राहकांसाठी सुरक्षित खाद्य (Safe Food) उत्पादित करण्यास मदत करणे आणि या सर्व उपक्रमांद्वारे शेतकर्यांच्या उत्पन्नात वाढ करून त्यांच्यासाठी उपजिविकेचे झोत निर्माण करणे’ हा प्रकल्पाचा प्रमुख उद्देश आहे.

याशिवाय, सदर प्रस्तावित नवीन प्रकल्पाची शासनाच्या विविध प्रचलित प्रकल्पांशी / उपक्रम / योजनांशी विशेषत: नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प (Project on Climate Resilient Agriculture Project - PoCRA), राष्ट्रीय ग्रामीण आर्थिक परिवर्तन प्रकल्प (National Rural Economic Transformation Project - NRETP), ग्राम सामाजिक परिवर्तन फाउंडेशन (Village Social Transformation Foundation - VSTF) इ. सांगड (Convergence) घालून उपलब्ध संसाधनांचा कार्यक्षम वापर करण्यात येणार आहे.

त्यानुसार, पणन विभागाने संदर्भाक्ति दि. २५ मे, २०१८ रोजीच्या पत्रान्वये “राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पास (SMART)” प्रकल्पाचा प्राथमिक प्रकल्प अहवाल (Preliminary Project Report) केंद्रीय वित्त मंत्रालयांतर्गत अर्थ व्यवहार विभागास सादर केला होता. केंद्रीय अर्थ व्यवहार विभागाने, प्रकल्पाचा अहवाल (DPR) तयार करतेवेळी छानणी समितीचे अभिप्राय, प्रकल्पात सहभागी विविध विभागांशी संबंधित केंद्रीय मंत्रालयांचा तसेच, निती आयोगाच्या अभिप्रायांचा समावेश करण्याच्या अटीस अधीन राहून दि.०९ जुलै, २०१८ रोजी प्रस्तावित प्रकल्पाची जागतिक बँकेकडे शिफारस केली आहे.

त्यानुषंगाने, “राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पास (SMART)” “तत्वतः मान्यता” देण्याची तसेच, या प्रकल्पाच्या आखणी व अंमलबजावणीसाठी प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाची स्थापना करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती, त्याबाबत शासनाने पुढील प्रमाणे निर्णय घेतले आहेत-

शासन निर्णय:

- जागतिक बँकेच्या अर्थसहाय्याने “राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पास (State of Maharashtra's Agri-business and Rural Transformation)” तसेच, या प्रकल्पाच्या आखणी व अंमलबजावणीस राज्य शासनाची “तत्वतः मान्यता” देण्यात येत आहे.
- या प्रकल्पाचा अंमलबजावणी आराखडा (PIP) तयार करण्याकरिता तसेच, प्रकल्पाच्या अंमलबजावणी करिता मुंबई येथे प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाची (PMU) स्थापना करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

३. “राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पाचा (SMART)” प्रकल्प अंमलबजावणी आराखडा (PIP) तयार करण्याकरिता प्रकल्प संचालक, नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, मुंबई, यांच्या अध्यक्षतेखाली पुढील अधिकाऱ्यांची प्रकल्प समन्वय समिती गठीत करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	अधिकाऱ्यांचे पदनाम व कार्यालय	पद
१	प्रकल्प संचालक, नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, मुंबई	अध्यक्ष
२	आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे	सदस्य
३	प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्प, पुणे	कार्यवाहक (convener)
४	प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान, मुंबई	सदस्य
५	पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	सदस्य
५	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, ग्राम सामाजिक परिवर्तन फाउंडेशन, मुंबई	सदस्य

४. सद्यस्थितीत, मुंबई येथे नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पाच्या कार्यालयात महाराष्ट्र राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पाचे (SMART) कामकाज तात्पुरत्या स्वरूपात सुरु करण्यात यावे.

५. सदर प्रकल्पाच्या आखणी व अंमलबजावणीसाठी कृषि विभाग नोडल विभाग राहील आणि अन्य विभाग वा यंत्रणा सदर प्रकल्पांतर्गत सहभागी यंत्रणा म्हणून कार्यरत राहतील. राज्य स्तरावरून अपर मुख्य सचिव (कृषि) हे सर्व विभागांमध्ये / यंत्रणांमध्ये समन्वय साधून प्रकल्प व्यस्थापन कक्षामार्फत प्रकल्प अहवाल तयार करून घेतील.

६. या प्रकल्पाकरिता स्वतंत्र अर्थसंकल्पीय तरतुद उपलब्ध होईपर्यंत प्रकल्पाच्या आखणीकरिता येणारा खर्च महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्पाच्या तरतुदीतून भागविण्यात यावा तसेच, आवश्यकतेनुसार सदर प्रकल्पाच्या मनुष्यबळ व अन्य संसाधनांचा वापर करण्यात यावा.

७. सदर प्रकल्पाच्या कार्यान्वयनासाठी आवश्यक असलेल्या एकूण निधीपैकी ७०% निधी जागतिक बँकेच्या कर्जाद्वारे व उर्वरित ३०% निधी राज्य शासनाकडून उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. हा निधी अर्थसंकल्पित करण्यासाठी स्वतंत्र लेखाशीषे उघडण्याची कार्यवाही मंत्रिमंडळाच्या मान्यतेने करावी.

८. सदर प्रकल्पाचा प्राथमिक आराखडा सुमारे रुपये २०५० कोटी रक्कमेचा आहे (१ USD = रु. ६८.२७९७ या विनिमय दराने) तथापी, प्रकल्पाच्या कार्यान्वयनासाठी स्थापन करण्यात येणाऱ्या प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष व जागतिक बँकेच्या अधिकाऱ्यांकडून प्रकल्पाचा आराखडा अंतिमतः निश्चित करण्यात येईल आणि सदर अंतिम आराखड्यास मंत्रीमंडळाची मान्यता घेण्यात यावी.

९. सदर प्रकल्पाचा आराखडा तयार करण्यासाठी अवश्यकतेनुसार विविध शासकीय संस्थांसोबत सामंजस्य करार करण्यास तसेच प्रकल्पाकरिता सल्लागार संस्थांची नेमणूक करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

१०. महाराष्ट्र राज्य कृषि व्यवसाय व ग्रामीण परिवर्तन प्रकल्पाचे (SMART) प्रकल्प व्यस्थापन कक्ष स्थापन करण्यास तसेच, प्रकल्पाकरिता शासकीय अधिकाऱ्यांची तसेच, कंत्राटी तत्वावर भरावयाची पदे यथावकाश मंत्रिमंडळाची मान्यतेने निर्माण करण्यात यावीत.

११. हा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या व वित्त विभागाच्या अनोपचारिक संदर्भ क्र.४८/अर्थबळ/वि.वि. दिनांक २३ मे, २०१८ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

१२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१८०७२४१५०६२३५४०९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(श्रीकांत चं. आंडगे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति:

१. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
२. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
३. अतिरिक्त मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
४. अतिरिक्त मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. अपर मुख्य सचिव (कृषि व पणन), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. प्रधान सचिव (ग्राम विकास), ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. प्रकल्प संचालक, नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, मुंबई
८. आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
९. प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्प, पुणे
१०. प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान, मुंबई
११. पणन संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, ग्राम सामाजिक परिवर्तन फाउंडेशन, मुंबई
१३. महालेखापालनागपूर/ मुंबई (लेखा परीक्षा) (लेखा व अनुज्ञेयता) २/१-
१४. सह संचालक लेखा व कोषागारे संगणक कक्ष, नवीन प्रशासन भवन, वा मजला ५, मुंबई ३२-
१५. अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबईनिवासी लेखापरिक्षा अधिकारी / .., मुंबई
१६. माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.३२-
१७. निवड नस्ती (८-ओ)